

TRÍCH YẾU LUẬN ÁN TIẾN SĨ

Họ tên học viên (Nghiên cứu sinh): **Dương Thị Thanh Huyền**

Tên đề tài : **Vũ đạo Tuồng dưới góc nhìn ký hiệu học**

Ngành: Lý luận và Lịch sử sân khấu.

Mã số: 9.21.02.21.

Người hướng dẫn khoa học: **TS. Bùi Như Lai và PGS.TS. Hà Thị Hoa**

NỘI DUNG TRÍCH YẾU

1. Mục đích nghiên cứu và đối tượng nghiên cứu

Mục đích nghiên cứu của Luận án tập trung cụ thể:

- Nghiên cứu vũ đạo Tuồng dưới góc nhìn của một bộ môn khoa học - ký hiệu học với những cơ sở lý luận đã được hình thành và kiểm chứng để từ đó nhìn nhận thêm dưới góc độ khoa học về các lớp nghĩa sâu rộng của vũ đạo Tuồng trong nghệ thuật biểu diễn Tuồng.

- Phân tích hệ thống mô hình nhân vật Tuồng và mô hình vũ đạo Tuồng mà người diễn viên Tuồng sử dụng trong biểu diễn các vai Tuồng trong các vở diễn Tuồng truyền thống dưới góc nhìn ký hiệu học, để thấy ý nghĩa của các ký hiệu đã tham gia vào vũ đạo Tuồng và góp phần không thể thiếu trong nghệ thuật biểu diễn Tuồng.

Đối tượng nghiên cứu của luận án là:

- Vũ đạo Tuồng: Lịch Sử hình thành nghệ thuật Tuồng nói chung và Vũ đạo Tuồng nói riêng; Mô hình vũ đạo Tuồng với hệ thống một số bộ, động tác tiêu biểu đặc trưng góp phần giúp người diễn viên biểu diễn vai Tuồng và xây dựng mô hình nhân vật trên sân khấu Tuồng.

- Ký hiệu học: Những vấn đề của ký hiệu học, và cơ sở lý luận của ký hiệu học mà NCS đưa ra để nghiên cứu cho đề tài.

- Vũ đạo Tuồng dưới góc nhìn ký hiệu học: Mã động tác vũ đạo và mã văn hoá trong các vở diễn sân khấu Tuồng truyền thống; Những động tác vũ đạo của các mô hình nhân vật Tuồng dưới góc nhìn ký hiệu học của F. De Saussure với Cái biểu đạt (hình thức) và cái được biểu đạt (Nội dung) của các mô hình vũ đạo Tuồng trong xây dựng mô hình nhân vật Tuồng truyền thống, với lý thuyết tam đoạn của C.S. Peirce và lý thuyết mã tiếp nhận của Umberto Eco.

2. Các phương pháp nghiên cứu đã được sử dụng:

- Phương pháp phân tích - tổng hợp: Phân tích các vở diễn sân khấu Tuồng cụ thể với các hệ thống động tác vũ đạo được sử dụng trong biểu diễn Tuồng dưới

góc nhìn ký hiệu học , từ đó xem xét, chứng minh các ký hiệu được tạo ra và tham gia đóng góp vào quá trình người diễn viên biểu diễn trên sân khấu Tuồng.

- Phương pháp hệ thống - đối chiếu: Mỗi vở diễn Tuồng truyền thống sẽ có nhiều mô hình nhân vật khác nhau. Với mỗi mô hình nhân vật khác nhau thì sẽ có trình thức trình diễn khác nhau; tâm trạng khác nhau và yếu tố vũ đạo cũng khác nhau. Nên dưới góc nhìn của khoa học ký hiệu, NCS sẽ đưa ra cách tiếp cận có hệ thống và đối chiếu ký hiệu vũ đạo Tuồng với nghĩa được tạo ra để xây dựng mô hình nhân vật Tuồng trong các vở Tuồng truyền thống.

- Phương pháp liên ngành: Đề tài sử dụng phương pháp liên ngành khi đặt vũ đạo Tuồng dưới góc nhìn ký hiệu học để mở rộng các lớp nghĩa đa tầng về mặt văn hoá- xã hội - thẩm mỹ và thủ pháp nghệ thuật biểu diễn Tuồng. Vì vậy trong nghiên cứu đề tài, NCS sử dụng phương pháp nghiên cứu liên ngành để soi chiếu các vấn đề khoa học luận bàn đến trong đề tài.

- NCS sử dụng phương pháp nghiên cứu liên ngành ở đây với việc đặt ký hiệu động tác vũ đạo Tuồng trong quan hệ tương quan hữu cơ không thể thiếu với các vấn đề của văn hoá (mã văn hoá) và những vấn đề về ngôn ngữ đặc trưng của nghệ thuật biểu diễn Tuồng (mã sân khấu Tuồng), để từ đó góp phần lý giải sâu rộng về các ký hiệu động tác vũ đạo Tuồng, cũng như vấn đề mã chung giữa người biểu diễn và người tiếp nhận ký hiệu động tác vũ đạo Tuồng.

- Phương pháp phỏng vấn chuyên gia: NCS sử dụng phương pháp phỏng vấn đối với các chuyên gia; các nhà nghiên cứu; các nghệ sĩ biểu diễn Tuồng; các nhà nghiên cứu ký hiệu học trong nước, để nghiên cứu các vấn đề của luận án.

3. Các kết quả chính và kết luận:

Luận án “Vũ đạo Tuồng dưới góc nhìn ký hiệu học” đã vận dụng cơ sở lý thuyết ký hiệu học để nghiên cứu và giải mã hệ thống vũ đạo Tuồng của một số mô hình nhân vật trong nghệ thuật biểu diễn Tuồng truyền thống. Các kết quả nghiên cứu chính có thể khái quát như sau:

Vũ đạo Tuồng là một hệ thống ngôn ngữ ký hiệu đặc thù, trong đó mỗi động tác vũ đạo không chỉ mang ý nghĩa biểu hiện thẩm mỹ mà còn hàm chứa tầng nghĩa xã hội và văn hóa.

Dưới góc nhìn ký hiệu học tổng hợp bởi lý thuyết của ba nhà ký hiệu hàng đầu: Saussure- vũ đạo được phân tích như quan hệ giữa cái biểu đạt (động tác) và cái được biểu đạt (ý nghĩa); Peirce - vũ đạo thể hiện đầy đủ tam đoạn: Representamen – object – interpretant (biểu trưng- đối tượng- diễn giải), giúp lý giải cơ chế tiếp nhận và giải mã của khán giả Tuồng, tạo nên sự am hiểu, yêu thích Tuồng cho khán giả trẻ hôm nay; Eco – Vũ đạo Tuồng bao hàm mã của

nghệ thuật biểu diễn Tuồng, mã văn hoá và thẩm mỹ, phân tích sâu rộng nghĩa của từng lớp động tác vũ đạo tiêu biểu trong mô hình nhân vật Tuồng truyền thống. Đưa ra bảng mã hoá giải mã một số động tác vũ đạo của các mô hình nhân vật tiêu biểu. Từ đó luận bàn đến sự ứng dụng của chúng trong bảo tồn, phát huy và phát triển những giá trị quý báu của nghệ thuật Tuồng.

Vũ đạo Tuồng nằm trong semiosphere (kí hiệu quyền) văn hóa Việt Nam, nó trở thành một mã văn hóa phản ánh quan niệm đạo đức, tư tưởng thẩm mỹ và bản sắc dân tộc trong một thời kỳ giai đoạn lịch sử được cho là hoàng kim của sân khấu Tuồng. Việc nghiên cứu vũ đạo Tuồng dưới góc nhìn ký hiệu học và giúp mở ra cho khán giả thấy nhiều tầng lớp nghĩa và giá trị của văn hoá, thẩm mỹ, đạo đức truyền thống của dân tộc Việt Nam. Đây cũng là hướng để mở ra những nghiên cứu sau này về ký hiệu của tất cả mọi thành tố trong nghệ thuật biểu diễn Tuồng như hát, nói lối, để thấy những giá trị sâu rộng của toàn bộ nghệ thuật biểu diễn Tuồng chứ không chỉ là nghệ thuật vũ đạo nếu đặt nó trong hệ thống ký hiệu quyền (semiosphere) của học thuyết được đề xuất bởi nhà nghiên cứu văn hoá, văn học, ký hiệu học- Yuri Lotman. Đây cũng là một trong những kết luận mở của luận án mà NCS hướng tới giải quyết ở các nghiên cứu tiếp theo trong tương lai.

Bảng mã hóa và giải mã vũ đạo Tuồng của một số mô hình nhân vật tiêu biểu, cho thấy hệ thống động tác tiêu biểu của vũ đạo Tuồng có thể nghiên cứu sâu rộng thêm để được chuẩn hóa và có thể trở thành công cụ giảng dạy, nghiên cứu và bảo tồn nghệ thuật Tuồng truyền thống. Kết quả nghiên cứu của luận án mở ra hướng tiếp cận mới cho nghiên cứu nghệ thuật sân khấu Tuồng Việt Nam.

Hà Nội, Ngày tháng năm 2026

Người hướng dẫn khoa học

Nghiên cứu sinh

TS. Bùi Như Lai

Dương Thị Thanh Huyền

PGS.TS. Hà Thị Hoa